

HECE AYLİK EDEBİYAT DERGİSİ YIL: 27 SAYI: 322 EKİM 2023

ISSN 1301-210X

HECE

EKİM 2023

322

İÇİNDEKİLER

İLLÜSTRASYON

Tanzer Özder / 5

EŞİK

İbrahim Demirci / Cumhuriyet / 6

ŞİİRLER

Ali Göçer / Hüzzam Kuşlar / 8

Bilal Can / Ben Korkunç İlyiç / 9

Abdulhâlik Aker / Korktuğumdan Belki de / 10

Sinan Davulcu / Resimler ve Ritimler / 11

Zümrüt Karbudak / Yedek Parça / 12

Said Yavuz / Hızır'ın Günaydını / 13

Eyyüp Akyüz / Sela / 14

Mahmut Hatunanaoğlu / Pürreal / 15

Ayşe Çelikkaya / Eksik Cinayet / 17

Emre Demir / Nilüfer / 18

HECE'DE İLKLER

Oytun Efe Kuru / Mavi Denge / 20

ÇEVİRİ ŞİİR

Victor Hugo / Çeviri: Münteha Özdoğan & Ayşe Altıntaş / Demain, Dès L'aube / Yarın Şafak Söktüğünde / 22

EDEBİYAT GÜNDEMİ

Hazırlayan: Zeynep Arslan / 24

ÇEVİRİ

Jonathan Bate, Çeviri: Ali Tacar / "Şairler Ne İşe Yarar" Dolayısıyla - II / 32

DOSYA

BYUNG-CHUL HAN

SUNUŞ / Dosya Editörü: Özlem Güner / 36

Byung-Chul Han ile Söyleşi / Sergio C. Fanjul / Çeviri: Ali Tacar / 37

Sercan Ünğan / Tükenişten Kurtuluş: Ötekini Geri Çağırarak / 42

Sema Bayar / Bir Yontu Ustası: Byung-Chul Han / 54

Eyyüp Akyüz - Recep Bozkurt / Neoliberal Kültür ve Psikopolitik İktidar Bağlamında Özgürlüğe Ağıt / 57

Ali Necip Erdoğan / Estetiğin Kaybı ve Süreksiz Özne-Kıymetsiz Nesne / 61

Ahmet Özdemir / Psikopolitika Denemeleri: Byung-Chul Han ve Hınç / 66

Mustafa Günerigök / Byung-Chul Han ve Tabiata Övgü / 70

Robert Wyllie - Çeviri: Ali Tacar / Byung-Chul Han ve Tefekkürün Yıkıcı Gücü / 74

Alaattin Diker / Çağımızda Anlatı Krizi/ **81**
Ahmet Melih Karauğuz / Öngörülebilirlik İdeali Altında Kaotik Yaşam / **85**
Francesca Teltscher Taylor - Çeviren: Beyza Şen / I: Immanuel Kant ve Byung-Chul Han'ın Estetik Teorileri / **89**

OKURYAZARIN NOTLARI

İbrahim Demirci / Kafiye mi Anlam mı? / **93**

EŞYANIN FISILDADIĞI

Tuba Dere / Dünyada Mekân: Ev / **94**

KİTABIN FİZİĞİ

Hatice Bildirici / Kitap Taşımak / **98**

BAŞKA BAKIŞ

Mehmet Solak / Havada Şiir Sessizliği Var / **101**

YAZIYA NİÇİN VE NASIL BAŞLADINIZ?

Handan Acar Yıldız / **103**

YAKIN BAKIŞ

Bilal Can ile Bir Kuşu Taşlarla Bu Çöle Bağladılar Üzerine Söyleşi / Müzeyyen Çelik Kesmegülü / **105**

Kadir Tepe / *Bir Kuşu Taşlarla Bu Çöle Bağladılar* Bağlamında Bilal Can Şiiri / **110**

ÇEVİRMENİN SESİ

Varol Tümer ile Söyleşi / Konuşan: Zeynep Arslan / **113**

BİR ROMAN HAKKINDA

G. Senem Kıcıman / Mesel Tadında Bir Roman: *Deli İbrahim Divanı* / **117**

AĞAÇ GÜNLÜĞÜ

İsmail Karakurt / Ben Bağ Bozumundayken / **120**

AHLAT GÜNLÜĞÜ

Kudret Ayşe Yılmaz / Karla Kaplı Tanışma / **124**

PORTRE

Mehmet Ayçi / İnce Heybet: Veysel Karafilik / **126**

YAZI

Gülhan Tuba Çelik / Güzeli ve İyiyi Hatırlamak: *Kehanetin İlk Günü* / **128**

Beyhan Keçeli / Körler Ülkesi'nde Kral Olmak Kolay mı Sandın? / **132**

Behçet Darğın / Hermann Hesse ve Eğitimin Çarkları / **136**

Ethem Erdoğan / *Böyle Uzakta'nın* Çağrıştırdıkları / **141**

© Tanzer Özder

uzun, ince bir yoldayız

İbrahim Demirci

CUMHUR, CUMHURİYET

Andreas Tietze, *Tarihi ve Etimolojik Türkiye Türkçesi Lügati*'nde “cumhur/cümhur” kelimesini “halk, umum, herkes” diye tanımlamış (c. 2, s. 114, TÜBA Ankara 2016). *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi*'nin tanımı şöyle: “İslâmî literatürde bir ilim dalındaki âlimlerin çoğunluğunu ifade etmek üzere kullanılan terim.” (c. 8, s. 94) Terimin tarihine bakıldığında herhangi bir konuda “cumhura göre” diyebilmek için kurumsallaşmış dört sünnî mezhepten üçünün o konuda ortak görüşe sahip olması gerektiği görülüyor.

Demek ki “cumhur”, toplumun veya topluluğun tümünü değil, çoğunluğunu gösteriyor. Arapların “cumhûr” şeklinde seslendirdikleri kelimeye bizim uzunca bir süre “cümhur” demiş olmamız incelik düşkünlüğümüzün göstergesi. (Tietze'nin sözlüğünde karşımıza çıkan “<Ar. cumhûr” yazımı, örnek cümlede “cumhûr” diye yinelenikten sonra şu cümlelerde farklılaşmış: “İsviçre'nin kantonlarından bahsederken 18. asra ait bir metin İt. *repubblica* kelimesini **cumhûr** diye tercüme eder: * Siviçeri dedikleri vilayet bir kaç **cumhur**dan ibaret İtalya'ya yakın bir böyücek vilayettir. (C.C. Carbo gnano 1794 s. 679).” Koyultup vurguladığım yazım farklılığı, neyin göstergesidir, bilemiyorum. Sözlükte bu tuhaflık, “bir devlet idaresi rejimi” olarak tanımlanan “cumhuriyet”in Arapça “**cumhûriya**”dan geldiği belirtilirken de yinelenmiş. Oysa 1930'larda ülkemizde yayımlanan kitaplarda, gazetelerde, dergilerde sık sık “**cümhuriyet**” ile karşılaşılır.

Geleneksel halk kültürümüzde bir de “cumhur ilâhi/cumhur ilâhisi” var: Tekelerde iki zikir arasında bütün dervişlerin, camilerde mübarek gecelerde cemaatin topluca söylediği ilâhi. M. Zeki Pakalın'a göre “en çok okunan ilâhi “Gönül mir'ât-ı Rahman'dır”¹ nakaratlı ilâhi imiş (*Osmanlı Tarih Deyimleri ve Terimleri Sözlüğü*, c.1, s. 310, MEB, 1993).

Ülkemizde yüz yıl önce, toplam vekil sayısı en az 287 olan Büyük Millet Meclisinde 158 milletvekilinin katılımıyla gerçekleşen oturumda oy birliğiyle cumhuriyet ilân edildi, ardından ilk reis-i cumhur yine oy birliğiyle seçildi. Tarih 29 Teşrinievvel 1929 idi. (“29 Ekim”e 1945 yılında kavuşabildik.) Bu hadiseden 66 yıl önce, daha meşrutiyet bile yokken İbrahim Şinasi (1826-1871), Mustafa Reşid Paşa için kaleme aldığı kasidelerden birinde ona “Eyâ ahâli-i fazlın reis-i cumhuru!” diye seslenmişti. Avrupa'yı öğrenim gördüğü Fransa'dan ibaret sanan şair,

¹ Kesme işaretlerini ben koydum, “rahman”ı “Rahman” diye değiştirdim. İ.D.

kıtanın en etkili devletlerinden biri olan İngiltere'nin "Birleşik Krallık" olduğunu düşünecek zihin açıklığından yoksundur. Aklı ve akılcılığı pek yücelten Şinasi, Reşid Paşa'yı överken "fahri cihan-ı medeniyet", "medeniyet rasulü" gibi ifadelerle onu Hazret-i Peygamber ile, hattâ "aklı faâl"ın, "aklı küll"ün bile üzerine çıkararak, onun sözlerini "âyet-i beyyine" sayarak Cenab-ı Hak ile benzeştirme pervasızlığını gösterir. Böylece akıl dışı bir önder kültü çıgırını açmış olur.

Kafatası ile ensesi arasında yumruk kadar büyüyen bir tümörle hayata veda eden Şinasi'nin cenaze masraflarının Prens Mustafa Fazıl Paşa'nın gönderdiği yüz lira ile karşılandığını anlatan Ebüzziya Tefik'in, torunu Ziyad Ebüzziya tarafından sadeleştirilmiş olan aşağıdaki satırları, Batıcı Türk aydınının cumhurdan kopuşunun resmidir:

Caddenin köşesini sağa döndük ve yüz adım ileride cepheye tesadüf eden mezarlık kapısından içeriye girdik. Sağ tarafı takip ederek şimdiki hariciye nazırlarına tahsis edilmiş konağın tam karşısında cenazeyi yere indirdiler. Ve üzerindeki şalı çıkarıp aldıkları gibi tabutun kapağını da kaldırdılar. Bekçi ile mezarıcı çukurda bulunuyorlardı. İmam ile müezzin de naşı tabuttan çıkarmak üzere ellerini uzatmış idiler ki bir yıldırım süratle orada isbati vücud ettim. Ve:

— Ne yapıyorsunuz? dedim.

İmam — Çıkarıp defn edeceğiz. Dedi.

Ben — Hayır! Tabutla defn olunacak dedim.

İmam — Tabutsuz olarak kefenle defninde ecir (cennette mükâfat) vardır. Cevabını verdi.

Ben — Ecir değil a cezir (ceza) dahi olsa tabutla defn edilecek! dediğimden imam, kırgın olarak — Pek âlâ! deyip çekildi derhal tabutun kollarını kesdirdim dört belediye çavuşu ile biz de iki arkadaş tabutu tutarak kabre indirdik.

Bana öyle geliyor ki, Şinasi'nin ruhu benim bu son hizmetimi ulvî âlemde seyir ve takdir eyliyordu. (*Şinasi'nin Son Günleri ve Ölümü*, Ebüzziya Tefik'in kalemıyla, Sunar Tiyatrosu Üsküdar Oyuncuları, Yenilik Basımevi, İstanbul, 1971)

Ali Göçer

HÜZZAM KUŞLAR

Suyun serin dokunuşuyla
Yıkayıp vaktin acısını
Kuşlarla haber çoğaltıp
Isıtırım mavzerimi yârin bakışında
Düşmanı bir güzel vursun diye

Geceler hiç uyumuyor
Alnından öp diye
Bir deste kurşun yollasam sana
Tüfeğimi düşlerinle bilesem
Güzelce çoğalsın diye

Bu kızıl ufuktan akan kandır
Hoyratça tükettiğim zamandır
Sahte muskalara takılıp kaldım
Oysa sevgilinin çağırıldığı
Günahtı beni cennete götürecek

Gün döndü
İkinci uzadıkça uzadı
Şimdi hâl katasın diye toprağa
Kırık aynalardan geçiyorum

Hep kana dokunuyor uykularım
Bir güzel sevemedim seni
Kalbimin bir yanında gülüşün var
Öteki yanı akrep yarası
Gel şu kalemi birlikte öpelim
Kuşların en güzeli Kudüs'te uçar
Çocukların alnında
Kan renginde

Toprağa sığmıyor duruşun ecem
Bunu yalnız ben bilirim
Yaralarımınla büyüttüğüm kalbimi
Seriyorum işte seccade gibi alnına
Gel bu Kudüs'ü birlikte öpelim
Çocuk hep ateş sandığında

Bilal Can

BEN KORKUNÇ İLYİÇ

I.

saatler hep eskiye yaslandı ve ben korkunç ilyiç
bir suya göğe dalar gibi içirilmiş taslar adayan
ruhumun aynası buğulanırken toprağı çektim üzerime
cesedimi benliğimin üstünden taşıttım
zangoçlar üç kez tekrarladı bunu müezzinler bir
sana benzemeyen matem çiçekleri arasından
bir iyiliğe varım dedim gözlerinin rengine karışan
ölümün ispatıyla ayaklanırken topuğumdaki kan
varım dedim ben korkunç ilyiç
orta segment bir ölümlü uzun vadeli müselman
adıma aldanma ağıyla kazanmış bir kibritim
doğum tarihime nakşedilmiş bir hafıza çiçeğı

tarih sayfalarında utanılmış ağırlar
cephe gerisinde sahibini kaybetmiş o at adı ateş
kaybedilmiş savaşlarda infaz edilmiş her kral kadar
hüzünlenebilirsin belki de ateş kadar
çünkü
insan en çok arayınca kaybolur bulamadığını anlayınca

II.

eski evinde dil tüccarının banisi yeni kelimeler ezberliyor
sözlükler arasından beni musa'nın sözleri
en çok ahteri'nin adımlarına sarılıyor
çöl isimleri atlasına yeni bir isimdir özlem
oysa insan yarasından asılır hayata
ve ben rüyasına hançer saplanmış bir adam korkunç ilyiç
kelimeler kadar virdim aynalar kadar sırrım var
mavi örtülere sarılmış bir ruhum
üzerimde emanettir bu ten gömleğı

şehir elimizdeki kitaba dönüşürken
hangi masalı çıkarıp yaşamalı şimdi
rüya kadar rüya içinde mi korkularımız
ben korkunç ilyiç tarihin tozlu sayfalarında
teşne kaldığım o renk bir hatırasızlık
sermayemin tamamı gönlümde saklıdır

Abdulhâlik Aker

KORKTUĞUMDAN BELKİ DE

Kadranıma düşünce hüznün bayram öncesi
çillerle süslüyorum sarı kemiklerimi
duyuyorum bak dinle, sen de dinle o sesi
eşiğe bakıp bakıp diyemediklerimi

unutulmak: yankısı ölü doğmuş umudun
böyle bir hiçlik hissi, bir o kadar çaresiz
üç yüz yıllık uykudan uyanıp da yokluğun
içine düşenlerin hayretiyiz işte biz

Bilirsin ben hayreti okusam da yüzünden
yalnız sana gelince tıkanıp kalıyorum
küçük kâğıtlar dolu çakmak cebi yüzünden
şimdilerde bir köyü baştan çıkarıyorum

Sorma bunları neden şimdi söylediğimi
hayatın bir parçası gecikmek değil midir?
sunaklarda Tanrı'ya sunduğum yüreğimi
şimdi açmak istedim; yetişmez mi, yetişir

Sen mavi mürekkebin ilk günahı gibi toy
ve tazelikten doğma oturmuşsun sekide
seni gördükçe sinen bir dilim var, dilim oy
belki utandığımdan, korktuğumdan belki de

Sinan Davulcu

RESİMLER VE RİTİMLER

Gel bu resmi bambulardan başlatalım
Yeşilin ezgilendiği tarlalardan, suların bilgelendiği saçlarından
Ne de olsa çin doğusuyla-batısıyla çindir
Nasılsa kuzey ve güneyi okşayan Allah'ın elleridir
Ben bu kalbi kırıklar hanesinden sildireyim mi şimdi
Yalan yanlış kıraatlerden okunmamış vaatlerden mi sildireyim
Gecenin telleri sert olur bilirsin saçların müziği sert olur
Ben yeşilsiz yapamam bilirsin saz yamaçlarında boğulur giderim

Gel bu yalazaları demircilere soralım
Sanrılardan yay kuran saat ustalarına soralım
Ortada bir kurşun ağırlığı var görüyor musun
Çarşılar çoktan başlamış çıştaları görüyor musun
Ben seni toprak adamlar gibi ağır ağır sevdim
Manolyaların evi gibi sevdim seni çiçekçilerin kışı sert olur bilirsin

Gel bu renkleri sesinin ışığıyla açalım
Sesin bereketli otlar gibi uzuyor müziğin kalbine
Rüzgârın ritim tuttuğuna inanmak işte sebepler böyle çoğalıyor
İşte balçık: o büyük musiki ustası, o büyük ahi, o büyük cambaz
Portakal çiçeklerinden rayihalar sokuşturuyor güftelerin tam gönlüne
Ben seni aşk tarifi yapıyorum yeni başlayanlar için duyuyor musun

Gel bu ömürden kaç beste çıkar soralım
Dolambaçlı pergellere soralım ortada dönüp duran yağmura soralım
İmsak vaktidir kurt kuş göklerini açıyor gel
Evlerde yorgun olmanın efsaneleri dinmiyor
Ben seni üşüme diye kelimelerle örtüyorum
Sarmalayıp sımsıkı içimde tuta tuta yürüyorum

Zümrüt Karabudak

YEDEK PARÇA

Günün dönümü, karın erimi, Ülger'in aşımı, geyiğin karışımı...
Böyle yapardı annem mevsimlerin sayımını
Benim takvimimde ise solmuş bir hayatın eskiziydi günler
Çünkü ben şairlere ve çocuklara borçlu yaşadım hep

Şairlerin ve çocukların işi değil de ne öksüz bir kediye "Üzüntü" diyebilmek
Her ağtıtan bir güldürü çıkarmak, her savaştan bir komedyen...
Her gürültüden bir senfoni
Şairler ve çocuklar...
Yeryüzünün mağduru hepsi

Şairler ve çocuklar
Hiçbir şiire konu olmuyor artık
Dünyanın nefreti, dünyanın keri, dünyanın yapaylığı...
Çünkü yitip gidiyor gerçeklik aramızdan
Meleksiz kalıyoruz şairsiz ve çocuksuz
Ayinlere gidiyoruz, sunaklar sunuyoruz yağmur dualarında
Bizim olmayan bir zaferi kutluyoruz daima
Ağır bir pandomim bu
Fonda "Bolivyalı Küçük Asker" Rus değiliz üstelik
Yapay zekâ diyoruz akıllı silahlara
Meskûn bir mahaliz her an işgale hazır
Yapay dünya, yapay cennet, yapay tanrı
Menşei belirli birer matruşka hepsi

Neden bir salgın gibi sarmıyor yeryüzünü
Yazdığımız şiirler aşk içindir bilirsin
Neden gülmüyor artık annem rüyalarımnda
Şairler ve çocuklar...
Tanrının yedek parçası hepsi

Said Yavuz

HIZIR'IN GÜNAYDINI

Görürdüm derede kendi aksimi
Suyula kardeş akardım uzak yerlere
Küçük balıklar gibi benim
Çocukluğum nerede

Dağlar dağ gibiydi, insanlar insan
Biri bozdu oyunumu kimdi
Uçmaktara, göklere inip çıkan,
Hıphızlı atlara yükledikleri benim
Çocukluğum nerede?

Ey inancı dağlarınkinden büyük
Ateşten çok inanan yakmayacağına
İbrahim'le kurtulan her defasında
“Ya nâru kûnî berden ve selâmâ”
Baba evinde duvardan kalbime akan o rika
Peygamber çiçekleri gibi açan benim
Çocukluğum nerede?

Toplardım vermek için Allah'a
Alnıma attıkları taneleri
Yağmur yapan meleklerin
Her şeyi güzel bir sebebe bağlayan
O küçük arkadaşım benim
Çocukluğum nerede?

Sabah namazı cemaat dağılınca
İrşad okurdu Hidayet Amca
Kavala minaresinde ilk ezan
Göğüs kafesimde deli bir kuş
Aklımda uzak göklerin yıldızları
Gecelerin kadiri, Hızır'ın günaydını
Çocukluğum nerede?

Eyyüp Akyüz

SELA

kim söyleyecek öldüğünü
sokaklara, sokak kedilerine
bahçelere, bahçıvanlara kim
koşmaz artık o yağmur, gök ölü
kanada kim söyleyecek, kuş ölü

evlere kim söyleyecek öldüğünü
odalarda unutulmuş çocuklar
hiç açılmamış kapılar
kilitli misafir odaları
pencereler ölü, kim söyleyecek

şuraya bir iltifat gömdüydük
buraya gecikmiş bir itiraf
yazlar gelir giderdi turistler gibi
oteller yaz kış öldürüldü
tatil beldelerine kim söyleyecek

masalarda araba anahtarları, telefonlar
masalar cenk meydanı, arena masalar
çaylar ağır yaralı, muhabbet ölü
sandalyelere kim söyleyecek
oturan ölü, kalkan ölü

ne çok göz ne çok namlu, ten ölü
marşlarla çıkılan yollara övgü
övülen ne varsa topyekûn ölü
uzakları yakarken sönen yakınlar
anılara kim söyleyecek

kim söyleyecek öldüğünü
geri kalmış ülkelere, metropollere
tacirlere, elçilere kim
bana kim söyleyecek
kırmızı bir pazartesi öldüğümü

Mahmut Hatunanaoğlu

PÜRREAL

ya da gerçek, bir hikâyeden uyarlanmıştır

dünya bir toz bulutuydu annem süpürmeden önce
başlangıçta söz değil, temizlik varmış meğer
temizlik imandan, ürünleri çinden gelirmiş
enayi devrimi de aradan çıkarmış böylece
müşteriden memnun kalırmış müşteri hizmetleri

kalbim gönülsüz bu işlere ve aklım uslu durmuyor
ticari zekâm durmadan kendini pazarlıyor
hayatımı bağladığım pamuk iplikten çelik yelek
feleğin çemberinden hulahop
feleğin çemberinde gül oya
yasak ağaçtan yakacak
elmalardan marmelat
ab-1 hayattan türk kahvesi
rafine zevklerimin en birincisi

ben bir deliyim ve bilinmek isterim
epistemolojik bir devrim yaratabilirim
perdesini kaldırıyorum usulca gözlerimin:
maslov'un piramidi de uzaylıların işi
serpme kahvaltıda güvercin taklidi
belki de çağrılmış gibi yapan bir yakup

ya sabır ya selamet, ikisinden biri seçilmeli
çoğtan seçmeli, yoktan sayılmalı
gereklilik kipini sözlüklerden kaldırmalı
gerçekçi bir gerçek için mesai o zaman başlar
prim günlerimle yaşıt olduğumu işte o zaman anlarım

mucidi kimse ondan yana zaten kantar
tiksiniyorum metrik ve ölçülebilir ne varsa
idama giderken yasa taslağı hazırlıyorum
beni intihar ediyorlar, harakiri yapıyorlar bana
cinler için korku filmi oluyorum
tanrılar buhran istiyor
hepimizi kutsuyor bir başpiskopat

iki öksüz oturuyoruz annemle hep beraber
google earthte sıla-i rahim yapıyoruz